

EVROPSKI
TEDEN MLADIH

MLADJE

APRIL 2019, št. 40

EU

IN MLADI

AKTUALNO

Je mogoče, da zadnjič volimo evropske poslance?

VOLITVE V EVROPSKI PARLAMENT

Manja Toplak: Ne dovolimo drugim, da odločajo o naši prihodnosti

REFLEKSIJE

Ustvariti alternativo samemu sebi

04 AKTUALNO

- 04 Janez Škulj:
Je mogoče, da zadnjič volimo evropske poslance in poslanke?
- 08 Tin Kampl:
Ali programi EU na področju mladine vplivajo na razvoj in podporo mladinskega dela v Sloveniji?
- 10 Živa Mahkota:
Kaj mi EU ponuja?
- 13 Borut Cink:
Evropski teden mladih 2019
- 14 Borut Cink:
V EU nimamo migracijske krize, ampak politično krizo zaradi migracij
Intervju s komentatorjem EU politik Draganom Barbutovskim

18 EVROPSKA MLADINSKA POLITIKA

- 18 Borut Cink:
Strategija EU za mlade 2019 - 2027
- 22 Ana Štromajer:
Mladi smo prihodnost. Smo pa mladi tukaj in zdaj!

24 VOLITVE V EVROPSKI PARLAMENT

- 24 Borut Cink:
Ne dovolimo drugim, da odločajo o naši prihodnosti
Intervju z Manjo Toplak, v.d. vodje Pisarne Evropskega parlamenta v Sloveniji
- 27 **Tokrat grem volit za ...**
- 28 Pisarna Evropskega parlamenta v Sloveniji:
Projekt Tokrat grem volit
- 30 Živa Mahkota:
Eurodeskove delavnice za spodbujanje mladih k udeležbi na evropskih mednarodnih priložnostih in aktivni participaciji in državljanstvu

33 IZ PROGRAMOV

- 33 Društvo Mladi Evropejci:
Evropa v šoli
- 34 EYP Slovenia:
4. nacionalna seja društva Evropski mladinski parlament
- 35 Mreža MaMa:
Vsi smo EU
- 36 Majja Lehto:
Evropsko državljanstvo ali državljanstvo v Evropi? – Vloga mladinskega dela in mednarodnega sodelovanja pri podpiranju aktivnega državljanstva mladih v Evropi
- 40 Silvia Volpit:
Projekt »Becoming part of Europe« - primer spodbujanja vključevanja in raznolikosti v Evropi

REFLEKSIJE 42

- Anja Fortuna: 42
Pismo EU
- Matevž Štraus: 43
Ustvariti alternativo samemu sebi
- Maja Drobne: 45
Odprte meje za (bolj) odprte glave

46 IN THIS ISSUE YOU CAN READ

KOLOFON:

Založnik:
MOVIT, Ljubljana
Odgovorni urednik:
Janez Škulj
Izvršni urednik:
Borut Cink
Lektoriranje in prevajanje:
ALAM, Aleš Lampe s.p.
Oblikovanje:
AIKO, Maja Cerjak s.p.
Naslov uredništva:
MOVIT
Dunajska 5
1000 Ljubljana
E-pošta:
info@movit.si
Spletna stran:
www.movit.si
Telefon:
+386 1 430 47 47
ISSN: 1580-805X
Tisk:
Birografika Bori,
april 2019
Naklada:
500 izvodov
Revija je brezplačna.
Naslovnica:
Friends meeting outdoors,
Fotolia

Če ni drugače navedeno, so fotografije iz vira Fotolia in Shutterstock

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav 4.0 Mednarodna (CC BY-NC-ND 4.0). Besedilo licence je na voljo na <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.sl>

foto: Tilen Muck

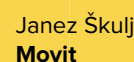
Uroš Skrinar
Movit

PREPRIČEVANJE NEPREPRIČANIH

Prepogosto prepričujemo prepričane. Premalokrat pa se pogovarjamo s tistimi, ki imajo drugačno mnenje, poglede in prepričanja kot mi sami. Absolutno to velja tudi za pogovor(e) o moji, tvoji Evropski uniji. Zato tokrat ne bom našteval dejstev in zapisoval, kar prepričani že vemo, saj to in za to živimo. Bom pa napisal prošnjo vsem in vsakemu posebej, ki to bere.

Prosim, vzemi si nekaj minut časa, nagovori starejšega sorodnika ali prijatelja, znanca, celo soseda ali sokrajana v parku, ko sprehajaš svojega psa. In jo ali ga povprašaj, kaj zanjo oziroma zanj pomeni Evropska unija. Kaj si misli in da, tudi čuti o njej. Potem pa uporabi vse informacije, kar sta ti jih tudi evropska programa Erasmus+: Mladi v akciji in Evropska solidarnostna enota ponudila na dlani roke in ne, ne prepričuj je ali ga, le prikaži mu oziroma ji tudi vse dragocene stvari, ki nam jih dan za dnem naša Evropska unija daje. Ni jih malo in, da, jemljemo jih preveč za samoumevne. A temu še zdaleč ni tako.

Srečno!

JE MOGOČE, DA ZADNJIČ VOLIMO EVROPSKE POSLANCE IN POSLANKE?

Evropska unija, njena realnost in način njenega razvoja v prihodnosti so kar pogoste teme v Mladju. Nenazadnje so bili evropski programi na področju mladine, začeni s prvim v letu 1988 z imenom Mladi za Evropo, vedno razumljeni – včasih bolj, včasih manj – kot instrument, ki naj podpira tudi evropsko integracijo. Tudi s tem, da je postavljaj pričakovanje do vsakega podprtega projekta, še posebej pa mladinskih izmenjav, da bo v svoje vsebine vključeval tudi evropsko identiteto, kasneje evropsko državljanstvo. Skratka, da bo krepil aktiven odnos do evropske integracije med mladimi.

O tem, da bi tudi v okviru programa skozi podprte mladinske izmenjave, skozi prostovoljske projekte, skozi to ali drugo aktivnost, ki jo finančno podpre program, postavljali Evropo na dnevni red med mladimi, je bilo v Mladju že veliko zapisanega.

Leta 2015 smo s prispevkom pod naslovom Državljanstvo države, ki je (še) ni »opazili«, da novi program Erasmus+ bistveno manj izpostavlja evropsko državljanstvo, kot smo bili tega vajeni v poprejšnjih, samostojnih programih na področju mladine.

Potem je v prispevku Evropa, quo vadis iz leta 2017 odzvanjal rezultat britanskega referendumu. V slednjem smo močno izpostavljali Bratislavsko de-

klaracijo iz septembra 2016, ki naj bi predstavljala začetek poglobljene refleksije in razprav, ki naj bi vodile k odločitvam o prihodnosti EU. Predvsem pa je deklaracija izražala odločenost voditeljev preostale sedemindvajseterice, da so potrebne korenite spremembe, in njihovo pripravljenost za krepitev temeljev, na katerih počiva sedanja evropska integracija v okviru EU.

Nobenega dvoma ni, da je bila Bratislavská deklarácia sprejeta v okoliščinah šoka, ki ga je povzročila odločitev Velike Britanije na referendumu o izstopu iz EU. A smo Bratislavsko deklaracijo – njeno namero po postavljanju kart na mizo – povezali tudi s takrat ravno objavljeno belo knjigo Evropske komisije s tistimi petimi in še kakšnim scenarijem možnega razvoja. Ta naj bi predstavljala izhodišče za razpravo, ki smo jo pospremili tudi z željo, da se mladi čim bolj dejavno vključijo v debate in tudi sami organizirajo akcije v zvezi z uveljavljanjem svojega pogleda na evropsko integracijo.

Seveda ne razpravo zaradi razprave, pač pa zato, da se tudi v zgradbi in delovanju Evropske unije kaj spremeni. Ker tisto, kar je, se lahko še nekaj časa vzdržuje, a bo imelo kot posledico čedalje več nezadovoljnih.

KDAJ SE JE SPLOH ZAČELO?

Del današnjega iskanja odgovorov na izzive razvoja in prihodnosti integracije je iskanje točk, ob katerih naj bi se zgodil padec podpore evropski integraciji med prebivalstvom v sedanjih članicah EU. Kdaj in zakaj se je zgodila točka, prelomnica, pred katero naj bi vseeno raslo število ljudi s pozitivnim odnosom do evropske integracije, a jaz bi raje rekel število ljudi, ki so tudi v okviru evropske integracije videli boljše pogoje za svoj lastno dobrobit kot v zapiranjih v meje posamezne države članice.

Iskanje takšnega odgovora seveda ni odveč, morda je celo
nujno. Pač z namenom postaviti diagnozo in ko to imamo, vemo
kako stanje zdraviti. Vsaj poskušati zdraviti. V odgovorih potem
nekateri sežejo v leto 2015, kjer naj bi »Evropa« obstala ali padla
ob imigrantskem valu po balkanski poti. In potem o razkoraku

JACQUES DELORS JE
REFERENDUMSKI
REZULTAT V FRANCIJI
POKOMENTIRAL
Z MISLIJO, DA »SE JE
EVROPA ZAČELA KOT
PROJEKT ELIT, V KATEREM
SE JE VERJELO, DA
JE VSE, KAR JE
POTREBNO, ZGOLJ
PREPRIČATI
ODLOČEVALCE«. TER DA
JE »KONEC TEGA
OBDOBJA
NEŠKODLJIVEGA
DESPOTIZMA«.

med zahodno in vzhodno Evropo. Drugi sežejo dlje nazaj, v finančno krizo v letu 2008 in po njem, in ob tem govorijo o razkoraku med južno in severno Evropo.

Obe točki sta pomembni, obe sta prispevali svoje k današnji realnosti nasprotij znotraj Evropske unije, med državami članicami in tudi k takšnemu ali drugačnemu odnosu ljudi v različnih državah do sedanje EU.

A prepričanje, da bi morali v preteklih živilih le drugače odgovarjati in vse bi bilo v redu, ne drži najbolj. Vsaj ne iz mojega zornega kota. Razkorak med običajnimi ljudmi in tistim, kar je za te ljudi predstavlja EU, na eni strani ter takšnimi ali drugačnimi elitami, ki govorijo, še bolj pa odločajo v imenu držav članic, je bil velik že poprej.

Recimo ob sprejemanju Maastrichtske pogodbe leta 1992. Maastrichtska pogodba velja za do takrat največji korak v poglobljanju integracije v okviru sedanje EU, ki je »ekonomskemu stebru« dodala še steber prava in pravosodja, predvsem pa steber skupne zunanje in varnostne politike. Od takrat naprej govorimo o ekonomski in politični uniji, Maastrichtska pogodba pa je tudi uveljavila evropsko državljanstvo.

V Franciji, eni izmed treh držav poleg Danske in Irske, v katerih je bila podpisana Maastrichtska pogodba dana v preizkus državljanom na referendumu, so jo potrdili s »petite oui«, za sprejem je glasovalo 51 % ob skoraj 70 % udeležbi volilnega telesa. Jacques Delors, takratni predsednik Evropske komisije, politični sopotnik francoskega predsednika Mitterranda, je referendumski rezultat v Franciji pokomentiral z mislijo, da »se je Evropa začela kot projekt elit, v katerem se je verjelo, da je vse, kar je potrebno, zgolj prepričati odločevalce«. Ter da je »konec tega obdobja neškodljivega despotizma«.

To je bilo leta 1992, a Delorsove besede bi danes zlahka ponovil kdo drug. In ta primer iz leta 1992, ko so Francozi s svojim »petite oui« potrdili, Danci pa zavrnili Maastrichtsko pogodbo, nekako ruši danes precej razširjeno iluzijo, da je bilo »njega dni« vse drugače, da je bilo med vsakdanjimi ljudmi občutno več navdušenja za evropsko integracijo. Več

kot deset let kasneje, ob poskusu sprejetja takratne »evropske ustave« leta 2005, se na referendumu proti temu nadaljnjemu koraku v gradnji evropske integracije izreče skoraj 55 % Francozov ob skoraj 70 % volilni udeležbi. Zavrnejo jo tudi na Nizozemskem, referendumsko odločitev pa jo je podprla v Španiji in v Luksemburgu. Referendumsko odločanje o potrditvi evropske ustave je bilo predvideno še nekaterih drugih državah članicah (Češka, Danska, Irska, Poljska, Portugalska in Velika Britanija), a so bili odpovedani, ker po zavrnitvi v dveh državah članicah res ne bi imeli več smisla. V Sloveniji referendum ni bil predviden, odločitev o potrditvi predloga evropske ustave naj bi opravil zgolj Državni zbor. Pač še ena mednarodna pogodba.

Tudi zaradi teh francoskih primerov iz leta 1992 in potem leta 2005 težko vse pripišemo kakšnemu nedavnemu razvoju. Je pa to »nedavno«, pa naj bo ekonomska kriza, migrantska kriza ali kaj drugega, dodalo svoje, še več, okrepilo marsikateri strah, predvsem pa povzročilo izgubo zaupanja v to ali ono avtoriteto, tudi avtoriteto političnih elit v obliki tradicionalnih strank.

RAZPRAVA O PRIHODNOSTI EU

Sedaj se dogaja razprava o prihodnosti EU, ki naj (so)oblikuje takšne ali drugačne spremembe sedanje evropske integracije v okviru EU, jo naredi bolj »po meri ljudi«, predvsem pa zagotovi vse tisto, da bo Evropa sposobna odgovorov na izzive sedanjega sveta – tudi zato, da bo lahko svojim prebivalcem zagotavljala blaginjo.

Razprava naj bi se začela z objavo bele knjige o prihodnosti EU, dokumenta Evropske komisije iz maja 2017, v katerem je predstavljenih pet »alternativnih« predlogov razvoja, ne samo tistih v duhu vedno bolj povezane Evrope, pač pa tudi tistih, ki pravijo, da je potrebno stopiti korak ali več nazaj in postaviti integracijo v zgolj okvir trga.

V nadaljevanju je predsednik Komisije Juncker v svojem nagovoru Evropskemu parlamentu o stanju v EU septembra 2017 predstavil svoj pogled na razvoj EU, novembra 2017 pa so predsedniki vlad in držav članic EU na neformalnem srečanju v Göteborgu tudi dodajali svoje. To debato med voditelji držav EU velja še posebej izpostaviti, saj je zadevala vlogo izobraževanja in kulture v razvoju sedanje integracije v okviru EU ter seveda programa Erasmus+. V razpravi se je izpostavljalo možnosti za večjo mobilnost in izmenjave mladih Evropejcev, oblikovanje mreže evropskih univerz, vzajemno priznavanje srednješolskih spričeval in program Erasmus za mlade umetnike.

A ta razprava v Göteborgu je bila bolj na stranskem tiru. Takratno srečanje je zaznamoval predvsem socialni vrh za pravična delovna mesta in rast, na katerem so Evropski parlament, Svet in Komisija razglasili evropski steber socialnih pravic.

s ciljem, da se s pomočjo sklopa 20 ključnih načel okrepi socialni pravni red in (evropskim) državljanom zagotovi učinkovitejše uveljavljanje pravic. Tudi kot odgovor na vse glasnejše prepričanje, da bo EU tudi socialna unija ali pa je ne bo.

V tistem Junckerjevem nagovoru Evropskemu parlamentu pa je bil predstavljen tudi načrt razprav, ki naj bi pripravljale in vodile k odločitvam na srečanju predsednikov vlad in držav članic EU, sklicanem za 9. maja 2019 v romunskem mestu Sibiu. Del načrta so bili tudi nagovori predsednikov vlad in držav članic poslancem v Evropskem parlamentu, kjer bi – urbi et orbi z govornice v Evropskem parlamentu – predstavili vizije posameznih prestolnic držav članic EU.

Napovedano srečanje predsednikov vlad in držav za 9. maj 2019 še vedno velja. Priprave so v teku, trenutno poteka akreditacija novinarjev, ki naj bi srečanje spremljali. A imam vse razloge za prepričanje, da kakšnih dramatičnih odločitev tam res ne gre pričakovati.

Tukaj se skriva prekletstvo Brexita, neverjetne količine energije, ki jo je pobral, predvsem pa tako dolgo želene »enotnosti«, ki jo je ustvaril. Voditelji, pa naj gre za vrhove evropskih institucij ali vrhove odločevalcev v državah članicah, so sedaj v zavetju enotnosti sedemindvajseterice nasproti Londonu v tem procesu ločevanja. Vendar notranja razhajanja niso nič manjša, le da so izginila iz vidnega polja v tem blišču zavetja enotnosti ob ločitvenih vprašanjih. Ta enotnost je pomembna, a na daljši rok bo pomembna le, če je dala dovolj osnov, da bo trajala tudi naprej, pri lomljenju kakih drugih orehov, ki jih je potrebno streti v tej zgodbi o načinu razvoja EU.

Pri tem – vsaj kar se mene tiče – ne gre preveč upov polagati niti v kak »francosko-nemški tandem« ali lokomotivo, ki naj bi vlekla vse ostale v povezavi. Res je, da je povezava med Parizom in Bonnom svoj čas imela to vlogo, a nisem prepričan, da jo lahko ima danes. Prvič že zato, ker se Pariz in Berlin razhajata v viziji možnega v prihodnosti. A gre še za nekaj drugega. Namreč gmota Francije in Nemčije je bila v času dvanajsterice res dovolj močna za takšno vlogo, a sedaj v obsegu sedemindvajseterice o tem nisem

prepričan. Na drugi strani pa tisto, česar Pariz in Berlin ne bosta vzela za svoje, tudi nima ravno svetle prihodnosti. Ko govorimo o več ali manj Evrope, pa se fokus zelo hitro zoži na vprašanje več ali manj pristojnosti evropskim institucijam, manj pa na vsebino, torej tisto, kar naj bo del skupnih politik, ker je tako bolj smiselno, učinkovito, in tisto, kar je morda nepotrebno v katerikoli skupni politiki. Iz česar bi bilo potem tudi jasno, kakšno vlogo naj ima ta ali ona evropska institucija – seveda če želimo, da bo »upravljala« nekaj skupnega tako, da bo kolikor toliko učinkovito. Recimo pri srečevanju s posledicami klimatskih sprememb, ki jih občutimo.

In ko tako govorimo o razpravah med Parizom in Berlinom, a tudi med Ljubljano in Talinom, moramo zopet ugotoviti, da so te ujete v razpravo med »elitami« v prestolnicah. Kaj pa dialog med takšno ali drugačno »elito« v prestolnicah in med običajnimi ljudmi. Kjer se zopet velja spomniti Delorsovih besed, da zagotovo ne bo dovolj zgolj prepričati odločevalce, recimo sedanjih vlad in parlamentov držav članic.

TOKRATNE EVROPSKE VOLITVE

Prihajajoče evropske volitve sedaj dobivajo dramatične podtöne, tudi kot zadnje volitve za kakršnokoli priložnost Evropi. Od tu tudi provokativni naslov prispevka, nad katerim bo marsikdo dvignil obrvi. A se je potrebno zamisliti nad nečim drugim, namreč da bi malokdo v Veliki Britaniji ob zadnjih evropskih volitvah leta 2014 verjel v možnost, da se zadnjič podajajo na evropske volitve.

Evropska unija je – kljub marsikateri institucio-
nalni rešitvi – še vedno zveza suverenih držav.
Temelji na mednarodnih pogodbah, ki so jih skle-
nile. Sedanje dogajanje okoli ločevanja Velike
Britanije v veliki meri kaže na to. Je proces med Londonom
na eni strani in na drugi strani prestolnicami preostale sede-
mindvajseterice. Zagotovo pa bodo prihajajoče evropske
volitve predstavljale zelo dober pokazatelj utripa in razpo-
loženja volivcev po vseh državah članicah do EU. Že sama
volilna udeležba bo zgovorna, kaj šele volilni rezultati.

O volilnih rezultatih ne bom pisal, nekatere elemente tega rezultata seveda lahko kar pričakujem, med njimi tudi porast zastopanosti političnih sil, ki bi raje videle manj kot več Evrope. Drznil bi si napovedati tudi, da bo sozvočje med politično sestavo Evropskega parlamenta in vladajočimi strankami po državah članicah ter posledično v Evropskem svetu in Svetu EU imelo mnogo več šumov kot sedaj. Od tukaj tudi izhajajo napovedi o pomembnosti prihajajočih volitev.

A meni je pomembna tudi volilna udeležba, kajti tudi ta bo povedala marsikaj o tem, kakšna bo prihodnost sedanje EU. Volilna udeležba na volitvah v Evropski parlament namreč pada praktično vse od prvih neposrednih volitev v Evropski parlament leta 1979, ko je znašala danes neverjetnih skoraj 82 %. Leta 1994 se je še držala nad polovico volilnega telesa (56,67 %) in potem se je nadaljevalo padanje. Leta 2009 in 2014 se jih je udeležil bolj ali manj enak delež volivcev, 43 % in 42,5 %. Tu se po svoje srečujemo s paradoksom, bolj ko se pristojnosti Evropskega parlamenta povečujejo z vsako novo pogodbo o EU, manj volivcev se čuti poklicane, da bi sodelovali pri izbiri njegovih članov.

7 Bistveno višja volilna udeležba ob tokratnih volitvah bi zame pomenila, da evropska integracija, v tej ali oni obliki, še vedno pritegne dovolj ljudi, ki si – pa čeprav le z glasovanjem na volitvah – želijo sodelovati v njenem oblikovanju, imeti besedo pri njenem razvoju, pa naj gre v katerokoli smer.

JUTRIŠNJI PROGRAMI NA PODROČJU MLADINE

Nazaj na začetek, ko smo omenjali program Mladi za Evropo ter enega izmed močnih temeljev nekdanjih samostojnih programov na področju mladine, ki je bil izražen tudi v imenu programa. Mimo-grede, vzpostavitev programa Mladi za Evropo je predlagala ravno Evropska komisija pod vodstvom Delorsa. In to v drugi polovici osemdesetih, na poti do Maastrichtske pogodbe in ne le kot odziv na rezultat kakega referendumu.

Tu se preteklost srečuje s prihodnostjo, kajti sedanjemu programu Erasmus+ bo po letu 2020 sledil nov program, prav tako z ločenim mladinskim poglavjem. V predlogu novega programa, ki ga je Evropska komisija objavila novembra 2018, pa so podrobnosti, ki na dnevni red krepkeje postavljajo nekatere pojme, ki so se – vsaj z vidika nekdanjih samostojnih programov za mladino – umikali v ozadje v združenem programu Erasmus+. Eden izmed njih je krepitev evropske identitete.

Za eno od izhodišč novega programa je namreč postavljeno tudi sporočilo Evropske komisije o krepitvi evropske identitete s pomočjo izobraževanja in kulture iz novembra 2017, tudi kot prispevek k debati na srečanju predsednikov vlad in držav članic EU v Göteborgu. V njem je jasno zapisano, da je krepitev evropske identitete in spodbujanje aktivne udeležbe posameznikov v demokratičnih procesih bistvenega pomena za prihodnost Evrope in naših demokratičnih družb. Seveda evropske identitete, ki pomeni tudi zavezanost k temeljnim vrednotam, katerih spoštovanje in uveljavljanje naj bodo podstat evropske integracije.

V tem dokumentu se možnost študija, učenja, usposabljanja in dela ali sodelovanja v mladinskih in športnih aktivnostih v tujini opredeljuje kot prispevek h krepitvi evropske identitete v vsej njeni raznolikosti in občutka pripadnosti kulturni skupnosti ter spodbujanju aktivnega državljanstva med ljudmi vseh starosti. A dokument istočasno poudarja tudi, da bi se morali udeleženci v aktivnostih mobilnosti angažirati v svojih lokalnih skupnostih in v lokalnih skupnostih države gostiteljice ter deliti svoje izkušnje.

Z drugimi besedami, mobilnost, premiki in potem takšno ali drugačno bivanje izza meje sicer daje veliko, še posebno posamezniku. Kaj pa skupnosti, tako tiste, iz katere izhaja, kot tiste, kjer se dogaja njegova mobilnost?

Zato so zanimive tudi razprave o drugačnih pristopih v novem programu, recimo pri mladinskih izmenjavah, kjer naj bi bilo potrebno namesto osredotočenosti na samo aktivnost (izmenjave) stvari peljati drugače, z mnogo več poudarka na pripravi pred odhodom in potem na tistem, kar lahko sledi po sami aktivnosti mladinske izmenjave.

Pri tem ne gre spregledati še enega dejstva. Mladinske izmenjave dobivajo večji pomen v mladinskem poglavju prihodnjega programa. Ne samo zato, ker dajejo največje število udeležencev, pač pa tudi, ker bo po selitvi prostovoljskih aktivnosti v program Evropske solidarnostne enote postala ključna učna mobilnost, ki bo morala tudi opazneje izkazovati učne učinke, dosežene skozi sodelovanje v projektu mladinske izmenjave. V njej je sama izmenjava, tisto fizično bivanje in delovanje sodelujočih skupin, zgolj del procesa. Pri tem bo, upajmo, težnja, da bodo mladi preko sodelovanja v takšnem projektu imeli tudi priložnost razvijati svoj odnos do Evrope v dialogu s svojimi vrstniki iz drugih držav.

A novi program prinaša še kaj drugega, med drugim tudi aktivnosti udejstvovanja mladih, kot je uradni prevod izraza »youth participation activities«, s katerim bo program ponudil orodje, da se mladi s podporo programa v teh aktivnostih zavzamejo in uveljavljajo svoj pogled na svet, svoj prispevek k spremembam. Pri tem bo veliko priložnosti tako za uveljavljanje vrednot, na katerih naj temelji evropska integracija, kot seveda vsega v zvezi z Evropo.

Vendar je do novega programa še nekaj poti, njegovo dokončno sprejetje bo potekalo v času nove sestave Evropskega parlamenta, nove sestave Evropske komisije, pa tudi sestava Evropskega sveta in Sveta EU se lahko s kakšnimi novimi volitvami v državah članicah spremeni. Saj ne, da bi še tako spremenjena sestava tisto, kar je sedaj na mizi, bistveno postavila na glavo, a reči, da bo vse, kar je sedaj na mizi, tudi ostalo na mizi, tudi ne gre zlahka.

Tudi zato prihajajoče evropske volitve zaslužijo pozornost mladih, predvsem pa so tudi priložnost, da se ob vseh predvolilnih izjavah tudi sami soočijo z Evropo in svojim odnosom do sprememb. In da s svojim prihodom na volišče 26. maja 2019 tudi vsak za sebe sooblikujejo sporočilo evropskih državljanov Evropi.

Tin Kampl
v. d. direktorja Urada
Republike Slovenije
za mladino

ALI PROGRAMI EU NA PODROČJU MLADINE VPLIVAJO NA RAZVOJ IN PODPORO MLADINSKEGA DELA V SLOVENIJI?

Na zastavljeno naslovno vprašanje lahko kaj hitro in kratko enoznačno odgovorimo z »da«, a se hkrati vsi, ki to beremo, zavedamo, da je za tem kratkim odgovorom kopa dejstev, ki ga potrjuje. Ko govorimo o članstvu Slovenije v Evropski uniji in njenem vplivu oziroma učinku na delovanje države oziroma na njene politike, praktično soglasno brez nasprotovanj vsi odgovorimo pritrdilno, in kot rečeno, nič drugače ni na področju mladih oziroma mladinskega dela.

Razvoj mladinskega dela v Sloveniji je, če si to želimo ali ne, nepretrgoma povezan s programi Evropske unije. Slednji vplivajo na razvoj mladinskega dela v Sloveniji tako po finančni kot tudi po vsebinski plati. A hkrati sta ti dve plati medsebojno povezani. Poleg omenjenih dveh plati pa je pomembna tudi dimenzija pripadnosti večji skupnosti na področju mladinskega dela, v katero smo vključeni tako oblikovalci politik kot tudi raziskovalci, praktiki in akterji mladinskega sektorja. Skupnost, v kateri smo prepoznani kot pomemben člen, ki ne samo, da se uči od ostalih, ampak lahko svoje prakse deli tudi z drugimi, nas navdaja z optimizmom in zagonom, ki nam na nematerialni ravni odpira prostor za nadaljnji razvoj mladinskega dela in hkrati nudi finančno podporo za izvajanje projektov in programov mladinskega dela.

In ravno pri razvoju mladinskega dela se v zadnjih letih veliko naslanjamo na programe, projekte in dokumente, ki nastajajo na evropski ravni. V veliki meri ravno zaradi zgoraj že omenjenega vira financiranja, ki številnim organizacijam v Sloveniji predstavlja pomemben del za izvajanje njihovih projektov, saj so sredstva na lokalni in nacionalni ravni omejena in tako vsi iščemo priložnosti v sredstvih EU. Po drugi strani pa tudi zaradi pripadnosti skupnosti, v katero smo s članstvom v EU vključeni. Skupnost, v kateri sklepamo partnerstva in se medsebojno dopolnjujemo, učimo, ustvarjamo, in kar je prav tako po-

membno, se med sabo primerjamo. Slednjega ne počnemo z vidika tekmovalnosti, ampak predvsem iz želje po izboljšanju kakovosti mladinskega dela v Sloveniji in posledično ustvarjanju boljšega okolja za mlade. Okolja, v katerem se bodo počutili vključene in bodo lahko v njem razvijali svoje ideje in potencialne. A ob vsem navedenem ohranjamo slovensko specifičnost in identiteto.

Kot enega izmed najbolj prepoznavnih programov, ki vpliva na razvoj mladinskega dela, je smiselno izpostaviti program Mladi v akciji, ki je skozi leta sicer spreminjal svojo pojavno obliko, vendar v svojem bistvu ostal ves čas mehanizem za

8

9

financiranje mladinskih projektov, mladinskega dela, neformalnega izobraževanja, mobilnosti mladih, spodbujanje participacije mladih itd.

Pri evalvaciji programa Mladi v akciji je smiselno izhajati iz učinkov, ki jih ta pušča na mladinsko delo in mladinske organizacije v Sloveniji¹:

- Program je imel vidne posledice na razvoj nacionalnih politik, predvsem

v kontekstu uveljavitve pristopa horizontalne mladinske politike; prepoznano je kot eden ključnih nosilcev sprememb in primarni program za mladino (ne podpora nacionalnim), ki ima sinergijske učinke z nacionalnim programom za mladino – kot najbolj udeležena specifična cilja programa ključni deležniki vidijo krepitev mednarodne dimenzije aktivnosti mladih ter krepitev kapacitet mladinskih delavcev in organizacij za delo z mladimi.

- Med splošnimi cilji najbolj prednjači spodbujanje mladih za aktivno udeležbo v družbi, najmanj pa zagotavljanje več in enakih priložnosti za mlade v izobraževanju in na trgu dela.
- Kar se tiče različnih ukrepov in podukrepov, je v ospredju splošno prepričanje, da so ukrepi ključnega ukrepa 1, ki so namenjeni posameznikom, učinkoviti in zagotavljajo robusten obseg vključenih mladih. Največji učinki so pri Evropski prostovoljski službi.
- Splošno prepričanje je, da se novi program premalo usmerja na lokalno raven in zapostavlja neformalne skupine mladih.
- Združitev pod enotno streho E+ ga je naredila manj udarnega od prej-

šnjega in tudi sicer se integracijo programa na splošno vidi kot slabo za sektor, kot vir izgubljanja identitete, kot vdor konceptov, ki ne sodijo na polje mladine, kot vir prekomerne birokratizacije; po drugi strani pa je posledica tega tudi nekoliko več priložnosti za krepitev kompetenc organizacij in simbolna postavitev mladinskega dela ob bok formalnemu izobraževanju.

Pred nami je še ogromno neprehojene poti do cilja, za katerega imamo velikokrat občutek, da se nam odmika ali je nedosegljiv. Vse to z razlogom, saj si v želji po izboljšanju našega delovanja vsi skupaj postavljamo vedno nove in višje cilje. In prav je tako. Velikokrat pa nam, in to si moramo s ponosom priznati, godi, ko smo kot primer dobre prakse na posameznem področju prepoznani tudi mi. Majhna Slovenija. Da se lahko tudi mi pohvalimo, da delamo dobro, da delamo s srcem in predvsem da delamo za mlade.

¹ Povzeto po http://www.ursm.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodno_sodelovanje/erasmus_mladi_v_akciji/

Živa Mahkota
Eurodesk
Movit

KAJ MI EU PONUJA?

Evropa mladim ponuja veliko možnosti za mednarodno mobilnost, saj se zave-
da, da le s konkretnim povezovanjem,
medsebojnim spoznavanjem, razume-
vanjem in razvojem spretnosti na ra-
zličnih ravneh lahko resnično živimo
evropske vrednote in povezano skup-
nost. Še toliko pomembneje pa je, da
mladi poznajo in izkoristijo priložnosti,
spoznavajo različne obraze Evrope in
prispevajo k medsebojni povezanosti.

V Resoluciji o strategiji
Evropske unije za mlade
2019–2027, sprejeti 28.
novembra 2018, je zapi-
sano, da so mladi v Evropi
vse bolj povezani. Povezave, odnosi in
izmenjava informacij so ključni elementi
za solidarnost in prihodnji razvoj Evrop-
ske unije. To povezanost najbolje spod-
bujajo različne oblike mobilnosti. Strate-
gija poziva države članice in Evropsko
komisijo, naj vsem mladim in mladinskim

delavcem omogočijo dostop do možnosti čezmejne mobilnosti,
vključno s prostovoljstvom v sektorju civilne družbe, ter v ta na-
men odpravijo ovire in izvedejo podpirne ukrepe s posebnim
poudarkom na mladih z manj priložnostmi.

Pomembnost mednarodne mobilnosti za mlade prepoznava-
jo tudi tri evropske mreže na področju informiranja – ERYCA, EYCA
in Eurodesk. V priporočilih »Vključite. Informirajte. Okrepite«
poudarjajo, da je **mobilnost mladih** eden od najučinkovitejših
načinov za krepitev neodvisnosti, odgovornosti, možnosti za
učenje in aktivnega državljanstva mladih. Močno prispeva k
širitvi posameznikovih obzorij, spodbuja ustvarjalnost in razvija
potrebne sposobnosti sodelovanja v večkulturni družbi. Mobil-
nost za namene izobraževanja (formalnega in priložnostnega),
delo in prostovoljstvo so najustreznejše oblike mobilnosti in
imajo največji vpliv na življenje mladih. Poudarjajo tudi pomen
enakega dostopa do kakovostnih in brezplačnih informacij,
ki je predpogoj, da mladi lahko izkoristijo te priložnosti.

V spodnjem prispevku predstavljamo nekaj glavnih programov
Evropske unije, ki mladim omogočajo mednarodno mobilnost.
Gre za zelo različne oblike mobilnosti: od dolgoročnih učnih
mobilnosti, priložnosti za opravljanje prostovoljstva in solidar-
nost, kratkoročnih skupinskih programov, enostavnejših shem,

ki mladim pomagajo odpraviti se na prvo potovanje po Evropi,
do virtualnih izmenjav, ki omogočajo medkulturno izmenjavo
mnenj kar preko spleta. Vse mladinske delavce in informatorje
mladih nagovarjamo, da priložnosti nevtrarno in kakovostno
predstavijo čim širšemu spektru mladih in jih pri iskanju doda-
tnih informacij in potencialni prijavi ustrezno podprejo.

EVROPSKA SOLIDARNOSTNA ENOTA

Evropska solidarnostna enota združuje mlade v gradnji bolj
vključujoče družbe, podpora ranljivim skupinam ljudi in odziva-
nju na družbene izzive. Ponuja navdihujoče in močne izkušnje
za mlade, ki želijo pomagati, se učiti in razvijati, ter zagotavlja
enotno vstopno točko za takšne solidarnostne aktivnosti po
vsej Uniji. V programu lahko sodelujejo vsi mladi v starosti
od 18 do 30 let. V okviru programa se lahko mladi udeležijo
naslednjih aktivnosti:

Projekti prostovoljstva mladim nudijo priložnosti za prostovolj-
sko delo. Odgovarjati morajo na pomembne potrebe družbe,
prispevati h krepitvi skupnosti in ob tem prostovoljcem omo-
gočati, da pridobivajo uporabne izkušnje, veščine in kompe-
tence za svoj osebni, izobraževalni, socialni, državljanski in
profesionalni razvoj, s čimer se izboljšuje njihova zaposljivost.
Mladi se lahko udeležijo individualnih ali skupinskih projektov
prostovoljstva. Svojo pripravljenost za sodelovanje v Evropski
solidarnostni enoti mladi izrazijo z registracijo na portalu Evrop-
ske solidarnostne enote.

10

11

Za solidarnostne projekte dajo pobudo, jih raz-
vijejo in jih izvedejo mladi sami, trajajo pa od 2
do 12 mesecev. Skupini vsaj petih mladih nudijo
priložnost, da izrazi solidarnost preko prevzemanja
odgovornosti in zaveze za prinašanje pozitivnih
sprememb v svoji lokalni skupnosti.

Pripravnštva in zaposlitve nudijo mladim priložnosti za
delovno prakso ali zaposlitev, kar pomaga okrepiti njihove
veščine in izkušnje ter tako izboljšuje njihovo zaposljivost in
lajša prehod na trg dela.

ERASMUS+

*V okviru programa je v sedemletnem obdobju 2014–2020 na-
menjenih 14,7 milijarde evrov sredstev, s katerimi želi EU več
kot 5 milijonom Evropejcev omogočiti študij, usposabljanje,
pridobivanje delovnih izkušenj ali opravljanje prostovoljskega
dela v tujini. Mladi lahko s sodelovanjem v programu izboljšajo
svoje spretnosti in zaposljivost ter pridobijo svojo prvo evropsko
izkušnjo. Program se deli na dva dela:*

Mladinsko poglavje programa Erasmus+ spodbuja vse mlade
v starosti med 13 in 30 let k udeležbi na projektih učnih mobil-
nosti v kontekstu neformalnega izobraževanja in priložnostne-
ga učenja v mladinskem delu, npr. k udeležbi na **mladinskih
izmenjavah**. Spodbuja tudi razvoj kompetenc mladinskih
delavcev in voditeljev za organizacijo aktivnosti neformalnega
učenja v mladinskem delu (**mobilnost mladinskih delavcev
in strateška partnerstva**) ter vključevanje mladih v dialog z
oblikovalci mladinskih politik (**podpora za reformo politik**).

Na področju **izobraževanja in usposabljanja** program Eras-
mus+ podpira **mobilnost dijakov in študentov** v okviru for-
malnega izobraževanja.

DISCOVER EU

Discover EU je pobuda Evropske unije, ki daje priložnost
mladim, starim 18 let, za potovanje po Evropi. Med potovanjem
z vlaki lahko mladi odkrivajo raznolikost in bogastvo Evrope,
njene pokrajine, mesta in prebivalce. Na potovanju lahko
mladi srečajo druge popotnike in popotnice, postanejo bolj
neodvisni/neodvisne in samozavestni/samozavestne, hkrati
pa lahko raziskujejo svojo evropsko identiteto. Mladi se lahko
na potovanje odpravijo sami ali pa vzamejo s seboj prijatelje
in prijateljice ter potujejo v skupini največ štirih. Za mlade s
kakršnokoli obliko invalidnosti ali zdravstvenimi težavami, ki
otežujejo potovanje, so na voljo posebni pogoji, ki lahko omo-
gočijo sodelovanje v pobudi Discover EU. **Aktualni termin,
v okviru katerega se lahko mladi potegujejo za vozovnice,
je odprt od 2. do 16. maja 2019!**

Borut Cink
Movit

Foto:
Movit / Matej Pušnik

V EU NIMAMO MIGRACIJSKE KRIZE, AMPAK POLITIČNO KRIZO ZARADI MIGRACIJ

Dragan Barbutovski dve desetletji deluje na področju strateškega in političnega komuniciranja, uradnih odnosov z javnostmi in komunikacijskim svetovanjem. Bil je tiskovni predstavnik EU v Sloveniji in Slovenije v EU, predsednik Amnesty International Slovenije, public affairs svetovalec Weber Shandwick Brussels, vodja projekta »EU Perspective in Kosovo« in strateg kampanje »Open Your Eyes Kosovo«. Trenutno je komentator za EU politiko, vodi think tank Evropa misli (Think Europe) in zaključuje triletni projekta EU4Georgia.

Evropska unija je del vašega življenja že več kot dve desetletji. Kako sta se skozi čas spreminjala vaš odnos in pogled na Evropsko unijo? Tako kot se je Evropska unija spreminjala, se je spreminjal tudi moj pogled nanjo. Če sem bil leta 1999, ko sem se pričel ukvarjati z Evropsko unijo, evrooptimist, sem mogoče sedaj evrorealist. Nisem pesimist, ker še vedno verjamem v evropski projekt, mislim pa, da bi se, tako kot se spreminja življenje, morala spreminjati tudi EU. Teh sprememb pa sam ne vidim, še posebno v najbolj kritičnem času, ko smo bili soočeni s krizami (evrsko krizo, politično krizo zaradi migracij). Unija se ni znala dovolj hitro odzvati. Ne zgolj na krize, ampak tudi v smislu sprememb v EU kot organizaciji, da bi lahko bolje naslovila izzive in probleme novega tisočletja in novih globalnih razmerij.

Če se osredotočiva na programe EU za mlade. Kako bi skozi prizmo svojih izkušenj primerjali te programe iz konca devetdesetih let in sedaj? Kakšne so pglavlitne razlike?

Današnja Evropska unija je za mlade zagotovo veliko bolj odprta in mladi imajo veliko več možnosti danes, kot so jih imeli prej. Članstvo v EU (ali predpristopni status) omogoča dostop do številnih programov. Devetdeseta leta so bila čas tektonskih sprememb v Evropi. V tem času se je tudi vloga oz. vpliv mladih, kot tudi doživljanje mladih znotraj Evrope, spreminjalo in ta proces se nadaljuje še danes. Rekel bi, da se odnos med mladimi in EU skozi čas spreminja. Nedvomno je delovanje EU na področju

mladine ena izmed evropskih zgodb o uspehu, kjer bi lahko naredili tudi več. Konec koncev je treba prihodnost graditi na mladih in prihodnost EU je v mladih.

Spomnim se, da smo se v projektu osveščanja kosovske javnosti o EU, ki sem ga vodil med letoma 2010 in 2014, zavestno odločili, da bomo delali z mladimi. Zakaj? Ker so bile to bodoče generacije, katerih prihodnost bo tako ali drugače povezana z Evropsko unijo. Ko smo začeli izvajati projekt, smo hitro ugotovili, da so bile naše predpostavke napačne. Pričakovali smo, da bodo mladi zaprti in usmerjeni predvsem v lastno državo, a so bili veliko bolj odprti in globalno usmerjeni, kot je bila takrat slovenska mladina. Na lastni koži so čutili, kaj pomeni živeti v zelo zaprti državi, biti omejen pri potovanjih in sodelovanju v mednarodnih aktivnostih, zato so iskali priložnosti, izkoristili tiste, ki so se jim ponudile in preko tega bili tudi v koraku z dogajanjem in trendi na evropski in globalni ravni.

Zgodi se, da možnosti in priložnosti, ki jih imamo tako rekoč pred nosom, ne cenimo in ne znamo izkoristiti, zato je dobro na stvari pogledati tudi malo bolj iz ptičje perspektive. Sploh ne gre za to, da bi mladim kaj očital, ampak za to, da je treba situacijo vedno pogledati iz različnih zornih kotov.

Ali to pomeni, da pri mladih, ki živijo v EU, govorimo o manku zgodovinskega spomina oz. izkušnje brez priložnosti, ki jih ponuja Evropska unija? Ali po vašem mnenju tudi to botruje temu, da je udeležba mladih na evropskih volitvah v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami najnižja?

V razpravah, ki jih vodim z mladimi, vedno postavim vprašanje, kaj je zanje največji dosežek EU. Seveda dobim zelo različne odgovore. Tisti, ki izstopa, je, da konec spopadov na evropski celini kot posledica ustanovitve evropske zveze držav zanje ni največji dosežek EU. Rekel bi, da gre tukaj za resnični generacijski preskok. Mladi višje uvrščajo na primer programe mobilnosti, potovanja brez potnih listov itd. Njim EU pomeni oz. predstavlja mobilnost, svobodo možnosti in izbire, odprtost, priložnost, da se počutijo kot del večje skupnosti. Če strnem njihove odgovore v eno misel, so za njih najpomembnejši dosežki EU to, kar oni živijo in doživljajo. Zato mladim

EU pomeni nekaj drugega kot njihovim staršem ali starim staršem. Drugače od njih pa EU dojemajo evropska visoka politika. Zaradi različnih perspektiv prihaja tudi do morda napačnih zaključkov glede odnosa mladih do EU. Ta ni napačen, je samo drugačen kot pri tistih, ki delajo te zaključke.

Ali lahko trdimo, da EU prepozna razliko v tem, kako jo dojemajo različne generacije? Ali se to odraža tudi v tem, kako EU naslavlja in komunicira z mladimi?

Preprost odgovor je, da ne. EU ne prepozna teh razlik in ne razume mladih. Na evropski ravni imamo še vedno staro gardo političnih voditeljev. Če pogledamo predsednika Evropske komisije, je ta generacijski preskok še toliko večji, še posebej, ko govorimo o evropskih javnih politikah (angl. policy). V tem smislu vidimo, da so ideje stare, da so načini delovanja EU še vedno stari in da se EU ne odziva na to, kaj si, ne samo mladi, ampak tudi ostali deležniki želijo od nje. Nekako se vsiljuje EU, ki naj bi bila za vse. Posledično se to odraža tudi v tem, kako EU komunicira z mladimi. Nagovarja jih s sporočili, ki ne ustrezajo njihovemu dožemanju Evropske unije.

Ta razkorak sem opazil tudi na različnih razpravah z mladimi o prihodnosti EU, ki so potekale v Sloveniji, tudi na tisti v Ljubljani marca 2017, kjer je z mladimi razpravljal predsednik Evropske komisije Juncker. Mladi imajo ideje, ampak niso slišani. EU jih ne posluša. Dober primer tega je podnebni štrajk. Vsi pravijo, da mladih pravzaprav nič ne zanima razen družbenih omrežij, še najmanj pa EU in z njo povezane teme, da kot generacija postajajo nesocialni in želijo živeti relativno lagodno itd. Podnebni štrajk je pokazal, da temu ni tako. Pokazal je, da ima podporo in zavedanje med mladimi. Naivno bi bilo sklepati, da so se mladi čez noč začeli zanimati za problem globalnih klimatskih sprememb. Druga zanimiva stvar podnebnega štrajka pa je, da praktično nima voditeljev. To se mi zdi pomembno v razmerju do Evropske unije, saj je ta zelo hierarhično postavljena. Tako nasprotujoči si strukturi, po tipu organiziranosti, po ustaljenih vzorcih in mehanizmih težko prideta skupaj. V tem smislu se EU kot organizacija zelo zelo počasi (od visoke politike navzdol) odziva na potrebe in način delovanja mladih. Tukaj bo treba najti kompromis med tem, kar želijo mladi, in tem, kar

želi organizacija takšna, kot je – ker ne moremo pričakovati, da se bo Evropska unija spremenila čez noč – in kako priti na skupni imenovalec s ciljem, da bomo lahko eni in drugi sobivali.

Ko pa pravim, da mladi niso slišani, mislim tudi na to, da imamo opraviti tudi z aroganco evropskega političnega vodstva do mladih. To pa mlade, vsaj po mojih osebnih izkušnjah, odbija. Kombinacija različnih vzrokov je pripeljala do tega, da mladi ne odhajajo na evropske volitve, da jih to ne zanima ter da so prepričani, da tudi, če se bodo udeležili volitev, to ne bo ničesar spremenilo. Sprememb pa ne bo zato, ker je EU trenutno takšna organizacija, kot je. V tem smislu imamo vzrok in posledico na eni črti.

ZGODI SE, DA
MOŽNOSTI IN
PRILOŽNOSTI, KI JIH
IMAMO TAKO REKOČ
PRED NOSOM, NE
CENIMO IN NE ZNAMO
IZKORISTITI.

Na tej točki bi vas še dodatno izzval. Kaj bi svetovali voditeljem držav članic in evropskih institucij, da bi okrepili zaupanje v delo institucij in evropskega političnega vodstva med mladimi? Ali je pristop, kot so ga pokazale institucije v kampanjah pred evropskimi volitvami (Tokrat grem volit, EUandMe itd.), prava smer?

Najprej bi se morali osredotočiti na osnovno izobraževanje o Evropski uniji. Pa ne samo o EU, govorim bolj o državljanski vzgoji, česar v Sloveniji nimamo. Če pogledamo osnovno znanje mladih o institucijah, ki vplivajo na naša življenja, pa če je to komu všeč ali pa ne, ugotovimo, da ga je potrebno okrepiti. Seveda na načine, ki ne bodo klasični. Ne pravim, da bi v šoli morali imeti učbenike in se na pamet učiti in pred tablo drdrati dejstva o Evropski uniji. Dober pristop, ki se že uporablja tudi v Sloveniji je, da se o Evropski uniji oz. katerikoli politični organizaciji učimo preko različnih predmetov. Konec koncev se lahko o glasovanju s kvalificirano večino uči tudi pri matematiki. Skratka temelj krepitve zaupanja v Evropsko unijo je, da državljani vemo, o čem govorimo, oz. da znamo presojati informacije, ki prihajajo do nas. H krepitvi znanja o delovanju EU pa je potrebno pristopiti sistematično.

Foto:
Evropska komisija

STRATEGIJA EVROPSKE UNIJE ZA MLADE 2019-2027

Področje mladine tako kot področje izobraževanja, kulture in še veliko drugih področij velja za t. i. mehko področje evropske integracije. Zanje velja, da nimajo dovolj močnih osnov v pogodbah o Evropski uniji, da bi evropske institucije imele kakšne neposredne pristojnosti urejanja. Pogodba o delovanju EU (PES) v svojem šestem členu določa, da področje mladine spada med tista področja, kjer so pristojnosti EU omejene na spodbujanje sodelovanja držav članic in izvajanje ukrepov za podporo, uskladitev ali dopolnitev ukrepov držav članic. Šele Pogodba o Evropski uniji (Maastrichtska pogodba) je področje mladine uvrstila med politike, nad katerimi ima pristojnost, skladno z načelom subsidiarnosti, tudi EU.

To v praksi pomeni, da je za razvoj mladinske politike na ravni EU ključno sodelovanje med državami članicami in evropskimi institucijami. Strategija EU za mlade, kot jo poznamo danes, temelji na treh ključnih dokumentih, ki so bili sprejeti med letoma 2001 in 2009. To so:

- Bela knjiga Evropske komisije Nova spodbuda za evropsko mladino (2001),
- Evropski mladinski pakt (2005),
- Resolucija o prenovljenem okviru za evropsko sodelovanje na področju mladine 2010–2018 (2009).

Priprava Bele knjige Evropske komisije je bila posledica ocene Evropske komisije, da je potrebno sodelovanje na področju mladine poglobiti in okrepiti. Temu so se pridružile še nekatere države članice in člani Evropskega parlamenta v tistem obdobju. Končno besedilo bele knjige temelji na rezultatih širokega posvetovanja z mladimi, mladinskimi organizacijami, nacionalnimi mladinskimi sveti, državami članicami in raziskovalci s področja mladine.

Leta 2005 je bil sprejet Evropski mladinski pakt (EMP) kot eden izmed ključnih instrumentov za doseganje ciljev Lizbonske strategije za rast in delovna mesta. Pomen EMP je potrebno prepoznati tudi v tem, da se je z njim želelo doseči večjo skladnost in konsistentnost različnih pobud na področju mladinske politike. Za razliko od Bele knjige je pozornost usmeril na področja, ki imajo do neke mere večji vpliv na življenja (razvoj in osamosvajanje) mladih, kar je takrat predstavljalo pomemben korak k oblikovanju mladinske politike na evropski ravni. V obdobju veljavnosti Evropskega mladinskega pakta je bil s ciljem nadaljnje krepitve dialoga z mladimi vzpostavljen strukturirani dialog. Ta je do sprejema aktualne Strategije EU za mlade 2019–2027 predstavljal ključni mehanizem, s katerim so se mladi, mladinske organizacije in mladinski sveti ter raziskovalci s področja mladine aktivno vključevali v politični dialog z odgovornimi za mladinsko politiko.

Svet Evropske unije je novembra 2009 sprejel Resolucijo o prenovljenem okvirju za evropsko sodelovanje na področju mladine (2010–2018), ki je nadgradil obstoječi okvir evropskega sodelovanja na področju mladine. Določil je tri delovne cikle (2010–2012, 2013–2015 in 2016–2018), za vsak cikel pa več prednostnih nalog, ki so prispevale k uresničevanju splošnih in prednostnih ciljev evropskega sodelovanja na področju mladine. Izbira prednostnih nalog je bila oblikovana tako, da je omogočala sodelovanje med vsemi državami članicami ali tesnejše sodelovanje med omejenim številom držav.

Prenovljeni okvir je določil dva splošna cilja mladinske politike EU:

- ustvariti več priložnosti in enake možnosti za vse mlade pri izobraževanju in na trgu dela ter
- spodbujati aktivno državljanstvo, socialno vključenost in solidarnost med vsemi mladimi.

19

Pripravljenost držav članic EU za krepitve sodelovanja na področju mladine se je odrazila tudi v razširitvi prioritetenih področij in ciljev prenovljenega okvira sodelovanja. Opredeljenih je bilo osem prioritetenih področij: (1) izobraževanje in usposabljanje, (2) zaposlovanje in podjetništvo, (3) zdravje in dobro počutje, (4) participacija, (5) prostovoljne dejavnosti, (6) socialna vključenost, (7) mladi in svet ter (8) ustvarjalnost in kultura.

Ugotovimo lahko, da se je mladinska politika na ravni EU v zadnjih 20 letih pospešeno razvijala, kar je posledica zunanjih dejavnikov (potreba po sistemskem naslavljanju problema osamosvajanja mladih in vključevanje mladinske problematike v okviru (post)lzbonskega procesa, kakor tudi v relativno hitrem in neustavljivem tempu iskanja skupnih smernic na področju oblikovanja in vodenja mladinske politike v evropskem prostoru, katerega gonilna sila je prav Evropska unija.

V tem obdobju so se vzpostavila temeljna načela mladinske politike na ravni EU, kot so medsektorski značaj mladinske politike, krepitev mladinske dimenzije v drugih sektorskih politikah, dojemanje mladih kot vira in ne problema, aktivna participacija mladih kot nujen predpogoj za kakršnekoli aktivnosti na tem podro-

čju ter oblikovanje mladinske politike, ki temelji na dokazih in dejstvih (angl. evidence-based policy). Ta načela so bila upoštevana tudi pri razvoju in pripravi aktualne Strategije Evropske unije za mlade 2019–2027.

ANGAŽIRANJE, POVEZOVANJE IN OPOLNOMOČENJE MLADIH: NOVA STRATEGIJA EU ZA MLADE

Strategija EU za mlade predstavlja okvir za sodelovanje držav članic in evropskih institucij na področju mladinske politike EU za obdobje 2019–2027, ki temelji na resoluciji Sveta EU, sprejeti 26. novembra 2018. Temeljni namen nove strategije je, da v največji možni meri izkoristi potencial evropske mladinske politike v dobrobit mladih, njeni ključni cilji pa so spodbujanje sodelovanja mladih v demokratičnem življenju, podpora družbeni in državljanski angažiranosti mladih žensk in moških ter prizadevanje, da

imajo vsi mladi zagotovljene potrebne vire za sodelovanje v družbi.

Proces priprave nove strategije je potekal na več ravneh. Evropska komisija je maja 2018 objavila obsežno poročilo o položaju mladih v Evropski uniji, ki temelji na treh evropskih poročilih o mladih, ki povzemajo rezultate in učinke izvajanja prenovljenega okvira evropskega sodelovanja na področju mladine, in 41 indikatorjih, s katerimi EU meri najpomembnejše vidike življenja mladih. Skupaj s poročilom o položaju mladih v EU je bilo objavljeno tudi poročilo o rezultatih izvajanja odprte metode koordinacije na področju mladine v obdobju 2010–2018. Tretji ključni proces pa se je odvijal v zadnjem ciklu strukturiranega dialoga (2017–2018), v katerem so mladi oblikovali 11 evropskih ciljev mladih, ki

predstavljajo njihovo vizijo za bodočo mladinsko politiko v Evropi. Rezultat omenjenih procesov in številnih usklajevanj, ki so potekala na evropski, nacionalni in lokalni ravni, je nova strategija EU za mlade, katere splošni cilji so:

- mladim omogočiti, da postanejo arhitekti svojega življenja, skrbijo za osebni razvoj in rast do samostojnosti, okrepijo svojo odpornost in pridobijo življenjske spretnosti, da bodo kos spreminjajočemu se svetu;
- mlade spodbujati, da postanejo aktivni državljani, zagovorniki solidarnosti in prinašalci pozitivnih sprememb, navdihnjeni z vrednotami EU in evropsko identiteto, in jim v ta namen zagotavljati potrebne vire;
- izboljšati odločitve politike z vidika učinka teh odločitev na mlade v vseh sektorjih, zlasti v zaposlovanju, izobraževanju, zdravstvu in socialnem vključevanju;
- prispevati k odpravi revščine mladih in vseh oblik diskriminacije ter spodbujati socialno vključenost mladih
- izboljšati politične odločitve glede njihovega vpliva na mlade v vseh sektorjih, zlasti na področju zaposlovanja, izobraževanja, zdravja in socialne vključenosti;
- prispevati k izkoreninjenju revščine mladih in vseh oblik diskriminacije ter spodbujati socialno vključevanje mladih.

Evropska mladinska politika in vsi ukrepi, sprejeti v okviru strategije EU za mlade, bi morali biti trdno zasidrani v mednarodnem sistemu človekovih pravic. V

Cilj: Zagotoviti vsem mladim enak dostop do mladinskih organizacij in evropskih mladinskih programov in s tem graditi družbo, ki temelji na evropskih vrednotah in identiteti.

PROJEKT TOKRAT GREM VOLIT

**Pisarna Evropskega
parlamenta v Sloveniji**

Ključni za kampanjo, ki gradi od spodaj navzgor, ste vi, proevropsko naravnani in politično aktivni mladi državljani, ki ste pripravljeni sodelovati pri širjenju sporočila svojim prijateljem, znancem, sorodnikom, sošolcem, sodelavcem in širši javnosti. Brez vas tega projekta ni.

S projektom poskušamo pridobiti neposreden stik (z vpisom v bazo Tokratgremvolit.eu) s čim večjim številom volivcev, kar nam bo omogočilo, da jim na dan volitev oziroma neposredno pred njim pošljemo signal – prijazno vabilo, naj stopijo do volišča in oddajo svoj glas.

Pred prihajajočimi evropskimi volitvami, ki bodo v Sloveniji potekale 26. maja 2019, smo v Evropskem parlamentu zagnali projekt Tokrat grem volit, s katerim želimo povezati državljane, ki verjamejo v povezano Evropo, ter z njihovo pomočjo povečati interes za Evropsko unijo in politično participacijo pri njeni gradnji oziroma razvoju.

ZAKAJ?

V Sloveniji je bila udeležba na zadnjih evropskih volitvah vsega 24-odstotna, s čimer smo se uvrstili na rep Unije. Zaradi trenda, ki ga nakazuje, je še bolj skrb vzbujajoč podatek, da je na volišča odšlo samo 15 odstotkov mladih. Ti podatki v povezavi z nekaterimi skrb vzbujajočimi procesi v Evropi v zadnjem času (brexit ter vzpon populizma, agresivnega nacionalizma in spodkopavanja demokratičnih vrednot) zahtevajo nov pristop pri širjenju pozitivnih vidikov evropskega povezovanja in spodbujanju politične participacije (ne le) na volitvah.

KAJ?

Zaradi zgoraj navedenih razlogov in okoliščin smo v Evropskem parlamentu pred tokratnimi volitvami nadgradili »klasične« metode spodbujanja volivcev k oddaji glasu s projektom, katerega cilj je povezati proevropsko naravnane državljane in z njihovo aktivno pomočjo razširiti naše sporočilo v vse pore družbe. Zavedamo se, da korenite spremembe na področju politične participacije niso mogoče brez aktivne pomoči vas, angažiranih (mladih) državljanov.

S tem namenom smo ustanovili platformo Tokratgremvolit.eu, ki temelji na dveh ključnih elementih: sporočilu in signalu.

ČE VSI VOLIMO, VSI ZMAGAMO.

Sporočilo: Je jasno in izpostavlja pozitivne vidike evropskega povezovanja. To ne pomeni, da si zatiskamo oči pred negativnimi platmi, politikami in odločitvami EU, s katerimi se posamezniki ne strinjajo, a je vendarle treba poudariti, da je evropsko povezovanje proces, ki kljub nekaterim slabostim vodi v pozitivno smer, tako z nacionalnega kot z mednarodnega vidika. Obenem je pomembno izpostaviti, da moramo o skupni Evropi odločati vsi, da je torej široka politična participacija nuja za njen uspeh.

Signal: S projektom poskušamo pridobiti neposreden stik (z vpisom v bazo Tokratgremvolit.eu) s čim večjim številom volivcev, kar nam bo omogočilo, da jim na dan volitev oziroma neposredno pred njim pošljemo signal – prijazno vabilo, naj stopijo do volišča in oddajo svoj glas.

S KAKŠNIM NAMENOM?

Neposredni kratkoročni cilj je usmerjen v dan volitev, 26. maj 2019. Želimo si čim bolj razširiti informacijo o volitvah in volivce spodbuditi, naj oddajo svoj glas in tako sooblikujejo svojo prihodnost, kot tudi prihodnost Evropske unije. Srednjeročni cilj projekta, ki se bo nadaljeval tudi po volitvah, pa je v širši javnosti okrepiti poznavanje EU, principov in načel njenega delovanja ter jo seznaniti s tem, kaj nam EU nudi in kaj lahko pričakujemo od nje. Dolgoročni cilj projekta je torej tudi krepitev politične participacije državljanov.

S KOM?

Ključni za kampanjo, ki gradi od spodaj navzgor, ste vi, proevropsko naravnani in politično aktivni mladi državljani, ki ste pripravljeni sodelovati pri širjenju sporočila svojim prijateljem, znancem, sorodnikom, sošolcem, sodelavcem in širši javnosti.

Brez vas tega projekta ni.

KAKO?

Aktivnosti v okviru kampanje Tokrat grem volit niso usmerjene samo v digitalni svet, čeprav je ta izjemno pomemben predvsem pri nagovarjanju mlajše populacije, ampak svoje sporočilo širimo od ust do ust tudi v fizičnem svetu, na različnih dogodkih v lastni ali organizaciji drugih (okrogle mize, predavanja, posveti, dialogi z državljani, sejmi itd.).

KAKO SE TOREJ LAHKO TUDI VI VKLJUČITE V PROJEKT?

- Z registracijo na spletni strani Tokratgremvolit.eu. Za to vam bomo izjemno hvaležni, a bi vas obenem radi vzpodbudili, da naredite še korak naprej.
- S širjenjem poziva k registraciji in udeležbi na volitvah preko platforme Tokratgremvolit.eu svojim znancem, prijateljem, sorodnikom, sošolcem, sodelavcem itd.
- S promocijo kampanje Tokrat grem volit na družbenih omrežjih, tudi v vrstah naše ekipe prostovoljcev, in/ali s sodelovanjem pri multimedijski razsežnosti projekta.
- S sodelovanjem na dogodkih: v vlogi komunikatorja (nagovarjanje ljudi), z logistično pomočjo pri pripravi in izvedbi dogodka ali v kaki drugi vlogi.
- Z organiziranjem lastnih dogodkov, pa najsi gre za manjša srečanja/razprave v lokalnem mladinskem centru, gasilskem, kulturnem ali drugem društvu, knjižnici, kavarni ali domu upokoencev ali za promocijski nastop v okviru večjega dogodka. Pri tem vam bomo pomagali v skladu z vašimi željami in našimi zmoglostmi.

Doslej se je na platformo tokratremvolit vpisalo že več 11.000 posameznikov iz Slovenije. Med njimi je več kot 300 prostovoljcev, ki preko socialnih omrežij ali pa v svojem lokalnem okolju izvajajo različne aktivnosti, kot so denimo delavnice za srednješolce, obiski oskrbovancev v domovih za starejše in medgeneracijskih centrih ter drugi dogodki. Vsekakor bi radi slišali tudi vaše mnenje in morebitne ideje, kako bi lahko še na druge načine prispevali k skupnemu cilju.

S PROJEKTOM TOKRAT GREM VOLIT
ŽELIMO POVEZATI DRŽAVLJANE, KI
VERJAMEJO V POVEZANO EVROPO,
TER Z NJIHOVO POMOČJO POVEČATI
INTERES ZA EVROPSKO UNIJO IN
POLITIČNO PARTICIPACIJO PRI NJENI
GRADNJI OZIROMA RAZVOJU.

Eurodesk Slovenija že od leta 2008 organizira različne delavnice za mlade o različnih evropskih temah, pomembnih za mlade. Namen delavnic je tako mlade informirati o obravnavanih tematikah in pri njih sprožiti aktivacijski element, povezan s temo posameznega cikla delavnic.

Živa Mahkota
Eurodesk
Movit

EURODESKOVE DELAVNICE
ZA SPODBUJANJE
MLADIH K UDELEŽBI V
EVROPSKIH MEDNARODNIH
PRILOŽNOSTIH, K
AKTIVNI PARTICIPACIJI IN
DRŽAVLJANSTVU

D elavnice z mladimi, kot klasična oblika dela z mladimi, so še vedno ena boljših in najbolj učinkovitih oblik, s katerimi mladim na dovolj kakovosten in poglobljen način prenesemo informacije in vsebine ter jih opremimo z zadostnim poznavanjem teme, da lahko tudi naredijo naslednji korak – torej, da dosežemo želeni učinek. V poplavi dražljajev, informacij, katerim smo vsa-kodnevno izpostavljeni, in različnih medijev, kanalov in socialnih omrežij, ki jih spremljamo, je z naše strani potrebno že predhodno zanimanje oz. zavedanje, katere informacije iščemo in za kaj jih bomo uporabili – da jih poiščemo, prefiltriramo, ovrednotimo in po potrebi uporabimo.

Če želimo pri mladih vzpodbuditi interes za nove vsebine ali pri njih ozaveš-
titi teme, o katerih sicer ne razmišlja-
jo, je potreben bolj poglobljen pristop
predstavljanja vsebin in informacij, pri
katerem lahko uporabimo različne me-
tode, spodbudimo aktivno vključe-
nost in refleksijo udeležencev ter z njimi
vzpostavimo osebni stik, poleg tega pa
jim ponudimo reference za nadaljnje
informacije in korake. In obravnavanih
temah lahko razmišljajo še po delavni-
cah in se o njih pogovarjajo z vrstniki.
Čeprav je pomembno, da se, če želimo
dosegati mlade, s svojimi informacija-
mi pojavljamo tudi na drugih kanalih in
socialnih omrežjih, so izkušnje in odzivi
izvajalcev delavnic pokazali, da pravi

učinek in nova občinstva lahko dosežemo z delavnicami, ki so oprijemljiva in konkretna izkušnja že sama po sebi. Iz konkretne izkušnje lahko potem na primer sledi proces izkustvenega učenja po Kolbovem ciklu z zadnjo fazo aktivnega eksperimentiranja.

Do sedaj so bili razviti trije moduli delavnic za **spodbujanje mladih k udeležbi na volitvah v Evropski parlament** – za Evropske volitve v letih 2009, 2013 in 2019. V teh moduli se mladim predstavi nekaj ključnih informacij o delovanju Evropskega parlamenta in Evropske unije ter kako zelo odločevalski procesi, ki potekajo v Evropskem parlamentu, konkretno vplivajo na naša življenja. Ta modul delavnic se izvaja še v letošnjem letu, zato več o njem v drugi polovici prispevka. Razvili smo tudi modul na **temo socialnega vključevanja mladih**, v katerem mladi preizkušajo in se živijo v različne vloge posameznikov z manj priložnosti in na ta način krepijo svojo solidarnost in prispevek k vključujoči družbi. Modul, namenjen spodbujanju mladih k različnim oblikam **prostovoljstva**, je mladim predstavil različne možnosti za prostovoljstvo od lokalne do mednarodne ravni, različne oblike prostovoljstva, kaj prostovoljstvo prinese prostovoljcem in skupnostim ter seveda konkretne naslove, na katere se mladi lahko obrnejo, če želijo postati prostovoljci. Ob **20. obletnici Evropske prostovoljske službe (EVS)** smo mladim natančneje predstavili učno izkušnjo, ki

jo prinaša mednarodno prostovoljstvo ter nekaj osebnih zgodb prostovoljcev in prostovoljk, ki so se udeležili EVS-a. V duhu slogana evropskega tedna mladitve 2017 »Oblikuj. Premikaj. Sodeluj.« smo se posvetili **aktivnemu državljanstvu mladitve**. Namen tega modula je bil doprinesiti k aktivaciji mladitve. Mladim smo želeli omogočiti razmislek o lastni participaciji v družbi in o tem, kako je ta povezana z aktivnim evropskim državljanstvom, raziskati različne oblike in opredelitve aktivnega evropskega državljanstva ter mlade s konkretnimi koraki spodbuditi k (še bolj) aktivnemu evropskemu državljanstvu v prihodnosti. V načrtu imamo že nove teme, ki bi jih lahko naslovili z delavnicami, od medijske pismenosti in kritičnega razmišljanja do vključevanja migrantov in beguncev.

Od ideje za temo naslednjega modula do izvedbe delavnic je potrebnih naslednjih nekaj faz:

Tematska zasnova modulov

delavnic: Zbiranje vsebin, metod in oblikovanje priročnikov in delovnih listov za podporo izvajalcem pri izvedbi. V tem delu je pomembna poglobitev v temo, razmislek, kako se držati tipskega poteka delavnic, hkrati pa metode prilagoditi temi ter ohraniti ravnotežje med neformalnimi metodami in dejstvom, da izvedba večine delavnic poteka v šolskem okolju in v časovnem okviru ene šolske ure.

Usposabljanja za izvajalce delavnic:

Na njih se izvajalci, praviloma so to mladinski informatorji, aktivni v organizacijah, ki delujejo kot regionalni partnerji Eurodesk, seznanijo s koraki izvedbe, priporočenimi metodami ter dodatnimi vsebinskimi informacijami, gradivi in viri. Na usposabljanjih predebatiramo tudi različne prilagoditve metod glede na skupine, s katerimi bodo izvajalci delali, kako se pripravimo na izvedbo in kako lahko tudi sami uporabimo druge metode. Čeprav so priročniki zasnovani kot metoda, ki jo lahko uporabi vsak, z natančno razčlenjenimi koraki in gradivi, lahko izvajalci sami dodajajo in prilagajajo metode glede na lastno presojo, stil izvedbe in skupino, s katero delajo. Kot priprava na kakovostno izvajanje je ta korak ključnega pomena, saj izvajalci

dobijo konkretno izkušnjo, pripravo na nastop, delijo morebitne dvome in strahove ter dobijo priložnost v varnem okolju preizkusiti predlagane metode.

Izvedba delavnic: izvedba delavnic poteka v šolah, mladinskih centrih, društvih, dijaških domovih. Delavnice so prirejene tako, da je možna izvedba v 45 minutah, idealno pa je, če sta na voljo dve šolski uri oz. 90 minut. Odzivi na delavnice, pristop in metode, uporabljene na delavnicah, so zelo pozitivni, tako s strani izvajalcev kot gostiteljev in udeležencev delavnic.

Poročilo in evalvacija izvedbe: Po vsaki izvedeni delavnici izvajalci izpolnijo poročilo, v katerem izpostavijo morebitne težave pri izvedbi, posebnosti, kaj se je izkazalo za dobro in kaj slabo. Skupno poročilo pošljemo vsem udeležencem, kar pripomore k deljenju izkušenj, refleksiji in seveda kot vir za razvoj nadaljnjih modulov.

DELAVNICE ZA SPODBUJANJE MLADIH K UDELEŽBI NA VOLITVAH V EVROPSKI PARLAMENT

V lanskem letu smo pripravili že tretjo serijo delavnic na temo spodbujanja mladih k udeležbi na volitvah v Evropski parlament. K temu so nas vzpodbudili podatki Evropskega parlamenta glede udeležbe na evropskih volitvah: v Sloveniji je bila udeležba na zadnjih evropskih volitvah le 24-odstotna, med najnižjimi v Uniji, na volišča pa je odšel samo vsak sedmi mladi volivec.

EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO ALI DRŽAVLJANSTVO V EVROPI?

VLOGA MLADINSKEGA DELA IN MEDNARODNEGA SODELOVANJA PRI PODPIRANJU AKTIVNEGA DRŽAVLJANSTVA MLADIH V EVROPI

P

Na evropski ravni programi Evropske unije na področju mladine, torej Erasmus+ in njegovi predhodniki, poskušajo razširiti državljansko zavedanje mladih z njihovih lokalnih in nacionalnih kontekstov na mednarodno državljansko sfero v Evropski uniji in širše. Koliko je bila evropska dimenzija državljanstva v programih poudarjena in kako je bila opredeljena, pa se je skozi čas spreminjalo.

Padec gospodarstva v zadnjem desetletju je preusmeril poudarek politik Evropske unije in njenih držav članic k boju proti negativnim posledicam recesije, predvsem naraščanju brezposelnosti in pomanjkanju večšin. Posledično se je vedno več pozornosti posvečalo pod-

pori dostopu mladih do trga delovne sile in manj podpiranju njihovega aktivnega državljanstva (Hoskins et al., 2016). Kljub temu pa se je zaradi vplivov globalnih izzivov in notranje polarizacije v

KAKO SE MLADI IDENTIFICIRAJO Z EVROPSKIM DRŽAVLJANSTVOM DANES?

1 Koncept evropskega državljanstva je prvič predstavljen v Maastrihtski pogodbi (pogodbi o evropski ekonomski in monetarni uniji, o kateri so se predsedniki držav in vlad dvajstih držav članic Evropske skupnosti dogovorili na vrhu v Maastrihtu decembra 1991), ki je z ratifikacijo leta 1992 podelila pravice državljanstva EU vsem državljanom držav članic EU. Evropsko državljanstvo je bilo mišljeno kot dopolnitev nacionalnega državljanstva.

Strokovnjakinja in profesorica primerjalnih družbenih ved na Univerzi v Roehamptonu, Bryony Hoskins (2018), ločuje dve glavni državljanski usmeritvi, ki imata korenine v državljanskih tradicijah sodobne Evrope: »liberalnodemokratsko« in »državljansko republikansko«. Če povzamemo razlago, prva poudarja individualnost in čim manj vmešavanja države, druga pa aktivno vlogo in odgovornost državljanov na nacionalni ravni.

Če pogledamo, kako mladi prakticirajo in doživljajo evropsko državljanstvo, se lahko navežemo na usmeritev prostega trga. Na drugi strani pa nekatere mlade vleče k nacionalističnim in ksenofobnim ideologijam kot odziv na negotovost glede njihove prihodnosti, ki jo prinaša nabiranje prikrajšanosti na področju izobraževanja, zaposlitve in socialno-ekonomskega statusa na splošno. Vprašanje je, ali ostaja prostor za drugačno, bolj vključujoče evropsko državljanstvo, ki odpira obzorja Evrope kot priložnosti za mlade.

Poleg delitve na privilegirane in prikrajšane je s tem konceptom povezana še ena dilema. Evropsko državljanstvo, na katerega se je do zdaj nanašal ta članek, lahko enačimo z državljanstvom Evropske unije. Vendar pa se ta koncept lahko nanaša tudi na širšo definicijo. Poleg pravne kategorije se evropsko državljanstvo razume tudi kot udejanjanje aktivnega državljanstva v Evropi na podlagi evropskih vrednot in izražanje v okviru evropskih možnosti za demokratično participacijo. Ta definicija se na primer uporablja v Partnerstvu Evropske komisije in Sveta Evrope na področju

Anja Fortuna
predsednica
Mladinskega sveta
Slovenije

PISMO EU

To pismo pišem tebi. Zakaj? Ker mi je mar. Ker se kot predstavnica mladih in kot mlada oseba zavedam, da si ti tista, ki se trudiš, da nam omogočaš boljše življenje, nam odpiraš meje in nas povežeš s širšo evropsko skupnostjo.

15 let je že od vstopa Slovenije v Evropsko unijo. 15 let, ko smo člani te velike družine. Če sem odkrita, se ravno ne spominjam, kako drugačno je bilo moje življenje pred letom 2004. No, razen tega, da smo za kepico sladoleda odšteli 50 tolarjev, in pa tega, da so nam v osnovni šoli rekli, da bo zdaj za nas življenje bolje, da se bomo imeli lepše kot naši starši. Pa so res stvari za nas boljše? Nekatere stvari so res. In ne predstavljam si, kako bi bilo, če ne bi bilo vseh kohezijskih sredstev in ostalih sredstev, ki jih preko svojih programov namenjaš. Tudi nekatera zakonodaja se je zaradi tebe izboljšala.

A kljub temu, da se stvari izboljšujejo, je še vedno ogromno stvari, ki jih moraš spremeniti. Participacija mladih je za razvoj celotne družbe izjemno pomembna. Pa misliš, da dovolj narediš za to, da mladi z veseljem brez velikih skrbi sodelujemo v družbi? Jaz bi rekla, da ne dovolj. Izjemno srečo imaš, da obstajamo aktivni mladi, ki preko mladinskih organizacij kljub temu, da imamo težave s tem, da se dnevno sprašujemo, kako se bomo izraževali, kje se bomo zaposlili in kje bomo živeli, izboljšujemo to Evropo, ji damo vidik solidarnosti in družbene aktivacije. Že samo v Sloveniji je ogromno mladinskih organizacij, ki s svojim trdim delom spreminjajo to unijo na bolje, in premnogokrat delamo tiste stvari, ki bi jih morali priskrbeti ti in naša država.

Ogromno možnosti imaš, da nas mlade vključiš in z nami sodeluješ. Na lokalni ravni imaš lokalne mladinske organizacije in lokalne mladinske svete, na nacionalni ravni imaš nacionalne mladinske organizacije in naš Mladinski svet Slovenije. Na evropski ravni pa mednarodne mladinske organizacije in Evropski mladinski forum. Vsak se po svojih močeh trudi, da lahko čim bolje delujemo, a bodimo iskreni, ti, draga Evropska unija, nam prevečkrat vključevanje v svoje procese le otežuješ. Programi, ki si jih zastavila, so dobri. Erasmus + in Evropska solidarnostna enota mladinskim organizacijam ponujata možnosti financiranja. A to je le majhen delček tega, kar vse bi lahko naredila, saj se namesto tega, da bi se ukvarjali s pomembnimi stvarmi, koplremo v kupu papirologije in se dnevno ukvarjamo s tem, kako bomo v

organizacijo pripeljali kak evro. Dobro bi bilo, da razmisliš o tem, kako boš uvedla več strukturnega financiranja. Trajnost je pomembna. In tako si tudi mladinske organizacije želimo, da bi imele trajnosten vir financiranja. To bo zate in za razvoj izjemna prednost, saj bomo svoj trud usmerjali v izvedbo in v reševanje dejanskih problemov. Brez lokalnih okolij tudi ti ne bi bila to, kar si. Ne vem, če se najbolje zavedaš tega, da vsaka najmanjša vasica, najmanjša skupnost ustvarja to Evropo prav tako kot največja mesta. Vsaka organizacija, vsak posameznik doda kamenček v mozaik družbene aktivnosti in v mozaik Evrope. Brez enega kamenčka slika ni popolna. Če se ne boš trudila, da vsi kamenčki ostanejo na svojem mestu, obstaja možnost, da se bodo kamenčki odločili, da ustvarijo svoj mozaik.

Mladi se želimo vključiti v oblikovanje evropskih politik. Pa se ti zdi, da nam to res omogočaš? Mladinski svet Slovenije kot član Evropskega mladinskega foruma pričakuje, da boš organizacijam omogočala, da lahko dejansko sooblikujemo odločitve in sodelujemo pri izvedbi. Če za nas financiraš neko konferenco in temu rečeš dialog, je to le začetek našega sodelovanja. To, da so tvoji predstavniki na panelih in da mi neke v ozadju poslušamo in kdaj pa kdaj kaj vprašamo, ni ravno trajnostno z vidika odnosa do nas mladih in z vidika odnosa nas do tebe. Mladi si želimo smiselne participacije, tiste prave, z vključevanjem v vse procese. Take, ki nam ne bo prinesla le nekaj fotografij z odločevalci, ampak nam bo omogočala, da smo del priprav, izvedbe in evalvacije evropskih politik, ki se nas v največji meri tičejo. Mi smo tisti, ki najbolje vemo, kaj si želimo in kaj potrebujemo.

Ne gre ti tako zelo slabo. A če vključiš mlade in druge nadobudne Evropejce v procese odločanja, nam bo vsem šlo le še na bolje. Upam, da se zavedaš, da brez mladih ni prihodnosti za solidarno in socialno Evropo, ki ponuja možnosti za osebni in karierni razvoj, skrbi za svojo naravno in kulturno dediščino ter se zaveda vrednot. Če se res odločiš, da boš v procese odločanja vključila mlade, ti obljubimo, da bo situacija šla na bolje. Saj smo mladi tisti, ki se zavedamo, da če mi ne bomo spremenili sveta na bolje, ga ne bo nihče.

Pred vrati so Evropske volitve. Za tokratne je mogoče malo prepozno, a za naslednje vsekakor razmisli, kako boš z vso svojo močjo poskrbela, da je v evropskem parlamentu veliko število mladih. Mogoče uvedba kvot za mlade ne bi bila tako slaba ideja. Možnosti za vključevanje mladih je nešteto. Od vključevanja mladih v razne odbore in delovne skupine do tega, da je mogoče komisar, ki pokriva področje mladih, dejansko mlad in nas razume. Mladinski sveti, mladinske organizacije in Evropski mladinski forum smo pripravljeni na to, da začnemo sprejemati odločitve, ki bodo najbolj vplivale ravno na nas, saj bomo od vseh, ki trenutno odločajo o naši prihodnosti, ravno mi tisti, ki bomo morali s temi odločitvami najdlje živeti.

Tako da, draga moja Evropska unija, ne zapiraj se v svoj Bruseljski mehurček, vzemi si čas in nas poslušaj. Naredi to, kar ti govorimo. Verjemi mi, ne bo ti žal. Zavedaj se, da je to, da sodelujemo v družbi, naša dolžnost in naša pravica.

Matevž Štraus
ustanovitelj društva
Idrija 2020

USTVARITI ALTERNATIVO SAMEMU SEBI

Razlog je preprost – lokalne skupnosti, kakršna je idrijska, majhne, s svojo zgodovino, svojimi izzivi in mladimi, iščejo svoje mesto v družbi in so pravzaprav gradniki Evrope. Ne nacionalne države, ne izbrani narodi, ne velika metropolitanska območja, ne Zahod in Vzhod, ne germanske, romanske in slovanske kulture, temveč mesta in kraji, kakršen je Idrija. Večino Evrope sestavljajo majhna in srednje velika mesta. In večina teh mest izgublja svoje mlade.

Vse odkar »konkurenčnost« vztrajno vstopa v besednjak mestnih načrtovalcev, se povečuje tudi boj za investicije,

kadre, ideje, prostor in naravne vire. V svetu omejenih dobrin – naj bodo te materialne ali nematerialne – se mestna vodstva borijo za najboljšo prihodnost svojih mest. V neoliberalizmu pa najboljša prihodnost enih mest pomeni izgubo za druge. Migracije iz majhnih mest na metropolitanska območja, beg možganov v gospodarsko najmočnejša mesta, investicije v hitrorastoča urbana območja, koncentriranje inovativnosti in ustvarjalnosti v t. i. inovativnih okoljih in ustvarjalnih soseskah, fascinacija ustvarjalnih nad delavskimi in zapostavljenimi soseskami, zapiranje bogatih v varovane skupnosti itd. Lahko si jih razlagamo kot premik na boljše, kot individualne pametne odločitve, kot selitev mladih v delovnih mest in izzivov polno vlemesto, kot odhod dobro

izobražene, a brezposelne mladenke s trebuhom za kruhom, kot gospodarsko pomoč manj razvitim, kot združevanje inovativnih in ustvarjalnih v okoljih somišljenikov, kot selitve v soseske z dušo in patino minulih časov, kot umik v varno sosesko. Lahko pa v njih vidimo posledico boja. Boja za poceni delovno silo, za izobražene brez poti nazaj, za akumulacijo presežne vrednosti, za monetizacijo ekonomskih pozitivnih eksternalij, za povečevanje razkoraka med nakupno in prodajno vrednostjo, za ohranjanje kvalitete življenja v vedno bolj obubožanih in nevarnih mestih.

V SVETU OMEJENIH
DOBRIN – NAJ BODO
TE MATERIALNE
ALI NEMATERIALNE
– SE MESTNA
VODSTVA BORIJO
ZA NAJBOLJŠO
PRIHODNOST SVOJIH
MEST.

V tej vseobsegajoči tekmi so se znašla mesta, kot je Idrija, in njihovi mladi. Tekmovati ali izstopiti je dilema, ki loči neoliberalne in radikalne geografe. A za majhno mesto to pravzaprav ni dilema. Izstopiti pomeni propad v samoti, tekmovati pomeni izčrpavanje v boju z močnejšimi.

Če želimo o Evropi razmišljati proevropsko, moramo zato iti preko obstoječih konceptov. Ti ne prepričajo prebivalstva s periferije. Niti glasno in stalno ponavljanje uspehov EU ne bo zadostovalo. Grški filozof in psihoanalitik Cornelius Castoriadis je pravilno dejal, da je z družbo narobe to, da se je nehala spraševati in ne prepozna več nobene alternative sami sebi.

Mar ne opiše slednje prav Evrope? Zdi se, da se je Evropska unija sprijaznila z obstoječim stanjem ter v primežu interesov posameznih držav in ekonomskih zapovedi ne vidi alternative. Kar je na tem mestu nujno, je Politika, vrnitev kredibilnosti in alternativnih idej, ki se izognejo brezcilnemu manevriranju in lepotnim popravkom. Preseči bo potrebno mišljenje nacionalne države kot osnove celice organiziranja in unijo narodov pretvoriti v unijo lokalnega – tistih, ki so na terenu, v stiku z ljudmi.

Zato je idrijska zgodba lahko tudi evropska zgodba. Ker je mladim uspelo na agendo postaviti vprašanja, ki so resnično pomembna – raznolikost delovnih mest, stanovanjska politika in politična participacija. Ker jim je uspelo razmišljati izven okvirov mladinskih politik. Ker jim je uspelo – vsaj za malenkost – povrniti upanje, da je v takih krajih še prihodnost za mlade.

ODPRTE MEJE ZA (BOLJ) ODPRTE GLAVE

V ečkrat razmišljam, kakšna bi bila moja pot, če se ne bi rodila v času, ko nam Evropska unija ponuja tako veliko možnosti, kot nam jih ponuja od leta 2004 dalje, ko smo vstopili v njeno družino. Ko razmišljam o svoji preteklosti, mi je EU dovolila odrasti na prav poseben način, z udeležbo na projektu, kjer sem 10 mesecev spoznava

la vse svoje »cone neudobja«, nisem znala jezika države, kjer sem prebivala, ni bilo mojega varnega zavetja staršev in prijateljev. Za to sem ji večkrat izjemno hvaležna. Ker me je po tovrstnih projektih postajajo vedno bolj zabrisane, ko ugotoviš, da smo na koncu vsi zato, da drug drugemu dajemo in na drugi strani ogromno prejemamo. Gre za odnos in vrednoto solidarnosti, ki nas povezuje bolj, kot si to včasih upamo priznati.

Ko sanjam o tem, kakšno EU si želim v prihodnosti, bi rekla da takšno, ki bi bila bolj solidarna, bolj razumevajoča, bolj vključujoča in bolj povezovalna. Ko poslušam mlade, kako o prihodnosti bolj vključujoče družbe govorijo na dogodkih Dajmo solidarnosti zagon, ki jih organiziramo v sklopu podpornih aktivnosti Evropske solidarnostne enote, me v resnici za prihodnost EU ne skrbi toliko. Ker so mladi tisti, ki jih skrbi za njihovo prihodnost in si želijo obrniti trende, v katere naša družba zapada. Tekmovalsost, ki jo današnji šolski sistem spodbuja, bi radi premaknili v smer, ki bi bila bolj prijazna, predvsem za tiste,

katerih zmožnosti niso na istem ravni. Želijo si več poudarka na morali, kot na materialni osnovi. Želijo si več medsebojne pomoči, več razumevanja in več trenutkov, ko se počutijo slišane. In to so besede naših mladih, ki zelo dobro vedo, kaj želijo.

In potem so tu mladi, kot je Greta Thunberg, ki je s svojo izjemno pobudo sprožila boj za podnebno pravičnost. 1.4 milijona mladih v 112 državah je spravila na ulice in jih ozaveštila o tem, da se je treba za našo podnebno pravičnost boriti. Premaknila je množice in začela izpostavljati tisto, o čemer sicer veliko ljudi govori, a kjer premalo ljudi ukrepa. Njen govor v Evropskem parlamentu je prejel stoječe ovacije. A vse to ni dovolj, če vsem tem opozorilnim besedam manjka politična volja. In ta v EU manjka velikokrat zaradi lobističnih interesov.

Politikov so polna usta mladih, ukrepov za mlade, podpore programom mobilnosti mladih. A na koncu vse skupaj še vedno ostane na prestižnih funkcijah peščice mladih. Ukrepi sicer stremijo k

Maja Drobne
**mladinska delavka in
trenerka**

»ČE HOČEŠ ITI HITRO,
POJDI SAM, ČE HOČEŠ
ITI DALEČ, POJDIMO
SKUPAJ.«

temu, da bi lahko sodelovalo več mladih z manj priložnostmi in različnimi ovirami. In lahko sodelujejo, mnogi izmed njih tudi s pomočjo tovrstnih projektov najdejo svoj smisel in poslanstvo. A še vedno je potrebno veliko truda, inovacij, novih pristopov, novih formatov in novih motiviranih ljudi, ki bodo ta naš miren košček zemlje zavrteli v bolj prijazno in vključujočo družbo.

Ko beremo strategijo EU na področju mladine za obdobje 2019 - 2027, ki so jo ustvarili skupaj z mladimi in kjer je pri oblikovanju 11 ciljev mladih res šlo za mnenja mladih iz vse EU, je sporočilo jasno. Želijo več povezanosti z EU, več vključevanja, več zelene Evrope, več pozornosti za mlade s podežolja, kakovostnega izobraževanja, kakovostne zaposlitve za vse. Na visoko prioriteto mesto postavljajo mentalno zdravje in dobro počutje. Opozarjajo pa tudi na to, da je diskriminacija na podlagi spola nedopustna.

Za odprto EU odprtih glav je potrebno veliko truda, veliko razumevanja in veliko dela. Rabimo predstavnike političnih funkcij znotraj EU, ki ne samo govorijo, ampak stvari tudi premikajo. Premikajo v smer, kjer so migracije normalni del vsakdana, kjer je dostojanstvo človeka na prvem mestu, kjer je vključevanje mladih najbolj običajen del procesa in se politike oblikujejo skupaj z njimi in ne za njih. Ker takšnih »za njih« ne rabijo in ker sami zelo dobro vedo, kaj si želijo, le poslušati jih je potrebno, jih podpirati in usmerjati, da se lahko izrazijo.

Moja Evropa prihodnosti je tista, ki razume. Je tista, ki bo zasledovala cilje mladih. Tista, ki ve, da Bruselj ni edino mesto, v katerega se spleća vlagati. Tista, ki – kot še en afriški pregovor – razume, da »jaz sem, ker mi smo«. Je Evropa miru, solidarnosti, medsebojne pomoči, dviga človekovega dostojanstva ter predvsem tista, ki se zaveda, da je prav vsak evropski državljani tisti, ki lahko daje, in tisti, ki mora prejeti, tako varnost kot pomoč, ko ju potrebuje. Glejmo v prihodnost z vizijo, da nam lahko samo solidarna EU zagotovi boljši jutri. Tista, ki se zaveda, da se solidarnost začne pri nas samih, nadaljuje pa pri okolju in medsebojnih odnosih, svoj vrh pa ima v solidarni politiki. In da smo za to, da bo takšna postala v realnosti, odgovorni prav vsi.

IN THIS ISSUE YOU CAN READ

AKTUALNO

In his article Janez Škulj, chairman of the board of MOVIT, discusses past attempts at finding a European approach to the challenges and problems facing the EU in light of the future shape of the Erasmus+ Programme and the upcoming European elections. Tin Kampl, Director of the Office of the Republic of Slovenia for Youth, presents the impact of EU programmes in the field of youth on the development of youth work in Slovenia. In an interview

with Dragan Barbutovski, who has been working for and with different EU institutions for the past 20 years, Borut Cink discusses various aspects of the EU. The European Youth Week and a review of opportunities for young people in the EU round up the first section of the 40th edition of the Mladje magazine on the topic of the EU and youth.

EVROPSKA MLADINSKA POLITIKA

The EU Youth Strategy for 2019–2027 was adopted in 2018 and will have a significant impact on the future development of European, national and local youth strategies. The article on the EU Youth Strategy discusses what it is all about and what can be expected from it.

Ana Štromajer of the National Youth Council of Slovenia presents how the new strategy upgraded the Structured Dialogue tool into what is now called Youth Dialogue, and explains what the National Youth Council of Slovenia is doing to include as many young people as possible.

VOLITVE V EVROPSKI PARLAMENT

May 2019 is all about the elections to the European Parliament and discussions on the current challenges and issues of the EU and how to address them. One of the key aspects of the elections will be voter turnout, especially among young people. We discussed this with Manja Toplak, head of the European Parliament Informa-

tion Office in Slovenia. You can also read about the “This time I’m voting” campaign in Slovenia, and how Eurodesk Slovenia is contributing to the promotion of participation with workshops organised by regional partners across Slovenia.

IZ PROGRAMOV

The topic of participation is at the core of the Erasmus+ and European Solidarity Corps programmes. We invited three beneficiaries of the Erasmus+ programme to present their projects that addressed in different ways the topic of participation in relation to the European Union

and its institutions. You can read about the projects EU in schools, The 4th European Youth Parliament in Slovenia and We’re all EU, and hopefully get some inspiration for developing your own activities.

REFLEKSIJE

Three individuals, three lives that are in different ways connected to the EU, three articles on the future of the

European Union. Inspiring and fresh perspectives that offer some food for thought.

MOVIT izvaja naloge Nacionalne agencije v programih Evropske unije (EU) na področju mladine od maja 1999, ko je Slovenija vstopila v program Mladi za Evropo III., ki se je nadaljeval s programom Mladina (2000–2006), programom Mladi v akciji (2007–2013) ter ERASMUS+: Mladi v akciji (2014–2020), leta 2018 pa je v dobil upravljanje tudi novi program Evropska solidarnostna enota.

V tej vlogi MOVIT upravlja posredno centralizirana sredstva proračuna EU in omogoča pridobitev podpore za različne oblike učnih mobilnosti v mladinskem delu, istočasno pa izvaja aktivnosti za splošni razvoj mladinskega dela in neformalnega učenja, še posebej pa tiste, ki s svojo obliko in vsebino prispevajo h krepitvi evropskega sodelovanja na področju mladine. Program Evropska solidarnostna enota je ta področja razširil še na druga področja in akterje, kot so organizacije, institucije in podjetja, ki izvajajo solidarnostne aktivnosti z namenom krepitve družbene kohezije, solidarnosti, demokracije in državljanstva v Evropi.

Poleg vloge Nacionalne agencije MOVIT izvaja tudi dejavnost EURODESK-a, brezplačnega infoservisa Evropske komisije, ki nudi evropske informacije za mlade. Namenjen je tako mladim samim kot tudi tistim, ki se pri svojem vsak-danjem delu srečujejo z mladimi in njihovimi vprašanji – svetovalcem, učiteljem, mladinskim delavcem, informatorjem in drugim. Po pomoč pri iskanju informacij se lahko tako vedno obrnete na Eurodesk Slovenija ali katerega izmed regionalnih Eurodesk partnerjev.

Od leta 2002 v okviru MOVIT-a deluje tudi SALTO South East Europe Resource Centre, ki z organizacijo usposabljanj, kontaktnih seminarjev in številnimi drugimi ukrepi, orodji in viri spodbuja in podpira sodelovanje s partnerji iz držav Zahodnega Balkana v okviru programov Erasmus+: Mladi v akciji in Evropska solidarnostna enota. V sodelovanju s pomembnimi akterji in ob pomoči bazena trenerjev, akrediterjev in regionalnih kontaktnih točk programa prispeva tudi k razvoju mladinskega dela in mladinske politike v regiji.

MOVIT has been performing the tasks of the National Agency for EU programmes in the field of youth since May 1999 when Slovenia joined the EU Programme Youth for Europe III, which was succeeded by the Youth Programme (2000–2006), the Youth in Action Programme (2007–2013) and ERASMUS+: Youth in Action (2014–2020). In 2018, Movit became also the National Agency for the European Solidarity Corps programme.

In this role, MOVIT manages indirectly centralised EU budget funds and enables support for different forms of learning mobility activities in youth work, while also running activities for the general development of youth work and non-formal education, with special stress on activities contributing with their form or content to the strengthening of European cooperation in the field of youth. European Solidarity Corps programme expanded these fields also to other spheres and actors, such as organisations, institutions, and employers, organising solidarity activities as a means to contribute to strengthening cohesion, solidarity, democracy and citizenship in Europe.

Along with its role as a National Agency, MOVIT also serves as an office of Eurodesk, the European Commission's free-of-charge info service offering EU-related information to young people. It was established both for young people and for those who encounter young people and their questions as part of their regular work – school counsellors, teachers, youth workers, information providers and others. When you need help in finding information, you can always turn to your national or regional Eurodesk partner for help.

In 2002, MOVIT also took over as the SALTO South East Europe Resource Centre, promoting cooperation with the Western Balkan countries within the Erasmus+ Programme in the field of youth and the European Solidarity Corps through training and partner-finding activities and various other support measures, tools and resources. It aims to contribute to youth work and youth policy development in the Western Balkan region, in collaboration with relevant stakeholders and with the help of pools of trainers and accreditors as well as Contact Points located in Erasmus+ Partner countries of the region.

MOVIT

NACIONALNA AGENCIJA
PROGRAMOV ERASMUS+: MLADI V AKCIJI
IN EVROPSKA SOLIDARNOSTNA ENOTA
DUNAJSKA CESTA 5
1000 LJUBLJANA

TEL: 01/430 47 47

SPLET: WWW.MOVIT.SI

E-POŠTA: INFO@MOVIT.SI

Publikacija je financirana s strani Evropske komisije in Urada RS za mladino. Vsebina publikacije odraža izključno stališča avtorjev. Nacionalna agencija ter Evropska komisija nista odgovorni za kakršno koli uporabo informacij, ki jih publikacija vsebuje.